

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

В. Вакуленко,

*завідувач відділу Науково-дослідного інституту
соціально-економічних проблем міста,
доцент Української Академії державного управління при
Президентіві України*

Наявність значного кола проблем в економічному розвитку сучасного міста вимагає від міських органів влади використання нових методів та підходів до його управління та планування перспективного розвитку. Вони повинні застосовуватись комплексно і бути спрямованими на реалізацію поставлених стратегічних цілей та завдань.

Стратегічне планування економічного розвитку міста є одним з найсучасніших методів міського управління, роль якого зростає одночасно з підвищенням відповідальності міських органів влади за розвиток міста в довгостроковій перспективі, зростання рівня життя його мешканців, збереження та удосконалення інфраструктури, поліпшення надання громадських послуг тощо.

Зазначене планування широко застосовується у багатьох країнах світу (Франція, Канада, Англія, Голландія, Іспанія та ін.). Завдяки йому місцеві уряди мають змогу приймати більш виважені рішення відповідно до поставлених цілей щодо подальшого розвитку територіальних громад, виходячи із сьогоденних реалій та наявних ресурсів. Крім того, стратегічне планування дає місцевим органам влади можливість вибору схем та дій на непередбачувані випадки (особливо це важливо для місцевих органів влади у перехідних економіках), коли найважливіші зовнішні фактори (законодавство, нормативи, кон'юнктура ринку тощо), необхідні для прийняття рішень, постійно змінюються. Як свідчить світовий досвід, ті «місцеві органи влади, які встановлюють цілі для всієї громади, визначають фактори, що впливають на них, а потім розробляють систему планів для досягнення цих цілей, функціонують краще у часи постійних змін».

Після прийняття Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування отримали можливість приймати самостійні рішення щодо перспективних напрямів розвитку громад, провадити більш незалежну від держави власну економічну політику. Водночас більша самостійність у проведенні такої політики вимагає від них максимального покладання на власні сили, можливості і ресурси, застосування новітніх методів у прийнятті управлінських рішень. І при цьому слід враховувати втрати та вигоди, які можуть дати прийняті рішення, аналізувати та оцінювати їх з урахуванням майбутніх наслідків для розвитку територіальної громади, тобто стратегічно мислити та планувати свою діяльність.

Розробка стратегії економічного розвитку українських міст нині є одним з найважливіших завдань, які постають перед органами місцевого самоврядування та управління. Це пов'язано з необхідністю розробки нових генеральних планів, визначення у тісному співробітництві з іншими зацікавленими суб'єктами довгострокових перспективних цілей розвитку територіальної громади, запровадження нових механізмів та інструментів у систему управління міським господарством в умовах розвитку ринкових відносин.

Підготовка стратегічного плану економічного розвитку міста — процес довготривалий, який потребує значних фінансових, інтелектуальних та організаційних ресурсів, а також координації роботи з боку міської влади. Тому при його розробці доцільно враховувати нижченаведені концептуальні підходи:

1. Робота над планом повинна здійснюватись з урахуванням бачення довгострокових перспектив розвитку міста всією територіальною громадою (одним з найважливіших завдань міських органів влади є залучення громадськості до обговорення і складання плану та забезпечення громадської підтримки при реалізації стратегічних заходів), а також з урахуванням інтересів зовнішніх суб'єктів міського розвитку, насамперед центральних органів влади, неурядових організацій та підприємницьких структур. Тобто шанси стратегічного планування на успіх значною мірою залежать від попереднього аналізу інтересів усіх учасників процесу розвитку.

2. Для обґрунтування стратегічних цілей необхідно всебічно проаналізувати «сильні» та «слабкі» сторони міського розвитку. План розвитку міста має формуватись на основі оцінки та аналізу стану і перспектив соціально-економічної ситуації у місті, а також з урахуванням матеріальних, фінансових, людських та інших ресурсів, якими володіє або які може реально залучити громада для реалізації цілей (стратегій) розвитку міста.

3. При розробці стратегічного плану важливо оцінити вплив зовнішнього середовища, а саме: зовнішніх можливостей (додаткові державні гранти, позики, поліпшення інвестиційного клімату, створення ВЕЗ тощо) та зовнішніх загроз (втрата державного фінансування, пільг, посилення конкуренції, погіршення соціально-політичної ситуації в країні тощо).

Як правило, оцінка зовнішнього середовища, «сильних» та «слабких» сторін міста здійснюється на основі SWOT-аналізу (оцінюються переваги та недоліки розвитку міста).

4. Встановлення пріоритетів як невід'ємної складової стратегічного планування. При цьому потенційні стратегічні цілі слід порівнювати з наявною ресурсною базою для найповнішого визначення витрат, необхідних для досягнення конкретного стратегічного завдання, що досягається завдяки приблизному аналізу витрат та прибутків. Визначені пріоритети та стратегічні цілі розвитку повинні бути підтримані громадськістю.

Враховуючи наявний економічний потенціал, а також ресурсну базу українських міст, особливо великих, можна визначити наступні пріоритетні напрями їх економічного та соціального розвитку:

— відновлення та розвиток промислового комплексу міста (стратегія розвитку має ґрунтуватись на підтримці промислових підприємств, ефективному використанні існуючих потужностей, проведенні реструктуризації та перепрофілювання підприємств, їх технічного переозброєння, впровадженні новітніх технологій та створенні нових виробництв) та окремих його галузей;

— активізація політики капітального будівництва (стратегія розвитку повинна ґрунтуватись на якнайширшому використанні місцевої ресурсної бази, впровадженні нових технологій у виробництво будівельних матеріалів, спорудженні

житлових будинків та виробничих об'єктів, розвитку нових механізмів фінансування будівельної діяльності тощо);

— розвиток транспортного комплексу міста (оновлення рухомого складу, розвиток транспортної інфраструктури, запровадження нових маршрутів, ліній метрополітену, удосконалення системи управління транспортним комплексом та ін.);

— реформування та розвиток галузей житлово-комунального господарства (оновлення основних засобів підприємств галузі, удосконалення інфраструктури, поглиблення демонополізації та розвитку конкурентного середовища, вдосконалення системи управління підприємствами галузі шляхом їх реструктуризації та поширення довірливих відносин між споживачами та виробниками послуг, залучення інвестицій, впровадження нових ресурсозберігаючих та інших технологій тощо);

— зміцнення економічної бази місцевого самоврядування (подальше формування комунального комплексу міста шляхом передачі окремих державних підприємств до комунальної власності міста, проведення муніципалізації міських земель, створення нових підприємств за участю майна територіальної громади, в тому числі і спільних, удосконалення орендних відносин та ін.);

— підтримка розвитку малого та середнього підприємництва (створення та розвиток відповідної ринкової інфраструктури, конкурентного середовища, усунення адміністративних, економічних та організаційних перешкод розвитку підприємництва, новим підходам до його регулювання, підтримка виробничих підприємств, надання різноманітних пільг тощо);

— створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток зовнішньоекономічної діяльності та туризму (стратегія розвитку повинна бути спрямована на спрощення механізму залучення інвестицій, в тому числі й іноземних, реалізацію інвестиційних проектів, пошук нових партнерів та розвиток коопераційних зв'язків, створення розвинутої туристичної інфраструктури та ін.).

Серед інших пріоритетних напрямів слід виділити розвиток сфери обслуговування, інженерної інфраструктури, благоустрою, соціальної інфраструктури (освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, дозвілля та ін.), науки, науково-інноваційної діяльності та регіональних наукових досліджень, поліпшення екологічної ситуації тощо.

5. Стратегічний план, з одного боку, повинен бути прогностичним документом з визначеним генеральним сценарієм розвитку, а з другого — деталізованим по окремих напрямках (охоплювати економічний, соціально-культурний, містобудівний, екологічний та інші аспекти розвитку) досягнення окреслених цілей. По кожному з напрямів доцільно прийняти відповідну цільову програму, в якій визначаються конкретні заходи з приблизною оцінкою їх вартості, очікуваний ефект від їх реалізації, конкретні виконавці.

Такий план розвитку міста має стати основою при розробці генерального плану, середньо- та короткострокових програм соціально-економічного та культурного розвитку та інших місцевих програм. Тому, формально не будучи директивним документом, він повинен бути затвердженим на сесії міської ради та мати статус юридичного документу.

6. Реалізація стратегічного плану має конкретизуватись у формі більш жорстких річних планів дій та спеціалізованих планів, а також постійно контролюватися та оцінюватися з метою коригування. При необхідності і сам стратегічний план доцільно уточнювати відповідно до змін соціально-економічної ситуації, виникнення нових можливостей для розвитку міста або окремих перешкод.

Зазначені процеси повинні супроводжуватися ефективною бюджетно-фінансовою та інформаційною політикою та активною політикою «міського маркетингу», що дозволить сформувати позитивний для потенційних інвесторів зовнішній імідж міста, створити умови для розвитку власного виробництва, соціальної сфери, культури тощо.

У цілому ж процес розробки, прийняття та реалізації стратегічного плану економічного розвитку міста має бути забезпечений постійною політичною підтримкою міської ради та міського голови як ініціатора та лідера цієї роботи.

Крім того, стратегічне планування та стратегічна спрямованість політики, її реалізація повинні супроводжуватись постійним удосконаленням організаційної структури управління містом, яка б відповідала поставленим цілям, розвитком форм самоорганізації громадян та якнайширшим їх залученням до процесу прийняття важливих для розвитку міста рішень. Лише за такої умови, а також при взаємодії з іншими суб'єктами розвитку (державою, регіональною владою, підприємницькими структурами) можна досягти успіху в реалізації стратегічних цілей економічного розвитку міста та підвищити рівень життя його мешканців.

Список літератури

1. *Невелєв О. М.* Програмний соціально-економічний розвиток Києва. — К.: НДІСЕП, 2000.
2. Програма розвитку міста. Дніпропетровськ-2010 — стратегія зростання / Куліченко І. І., Сурмін Ю. П., Наврузов Ю. В., Шаров Ю. П. — Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2000.
3. Розробка стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. для місцевих рад в Україні. — К.: Програма сприяння Парламентові України, 1999.
4. Социально ориентированное местное управление: Опыт городов Германии для России. — СПб.: Наука, 1999.
5. Стратегічний план економічного розвитку міста Івано-Франківська.
6. *Шаров Ю.* Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні: Навч. посіб. — К.: Вид-во УАДУ, 1996.